

Met een schetsboek in een half moeras aan de oever van een Schots meer

MENDELSSOHN, DAAR TEKEN IK VOOR

*“Een muzikaal wonderkind? Mozart, natuurlijk.” In negen van de tien gevallen krijg je – bijna verwijtend – dit antwoord te horen. Toch is er nog een ander wonderkind dat de kleine Wolfgang de baas was. Felix Mendelssohn kon op vergelijkbare leeftijd al veel beter componeren. Het wonderlijke en unieke is dat we aan zijn schitterende Octet voor strijkers kunnen horen dat Mendelssohns genie op zijn zestiende al helemaal uitgerijpt was. En een jaar later leverde hij nog zo’n unieke prestatie: zijn ouverture bij *A Midsummer Night’s Dream*.*

Tekst: THIJS BONGER

Nog minder mensen weten

dat Mendelssohn niet alleen muzikaal begaafd was, maar zich ook uitgebreid met andere disciplines heeft beziggehouden. Hij kwam uit een puissant rijke bankiersfamilie. Zijn Joodse ouders wisten donders goed hoe kwetsbaar de positie van de Joden was. Toen Mendelssohn tien was, flakkerde het altijd smeulende antisemitisme in Duitsland weer hevig op. Hij en zijn zus Fanny werden tijdens de *Judensturm* op straat uitgescholden en in het gezicht

gespuugd. Allerlei openbare instellingen, zoals veel scholen en bibliotheken, waren voor Joden verboden terrein. Daarom besloten Mendelssohns ouders op den duur om hun kinderen te laten dopen in de Evangelische Kirche. Ook stond bij hen een grondige training in intellectuele en kunstzinnige vaardigheden hoog in het vaandel. Want moet je vluchten, dan neem je die in elk geval met je mee. Vanuit dat besef hanteerde vader Mendelssohn een spartaans opvoedingsregime. De kinderen moesten om vijf uur opstaan en vele privélessen in algemeen vormende vakken volgen bij peperdure leraren. Alle overige tijd werd ingevuld met tekenen, schilderen, dansen, schaken, lezen, declameren, toneelspelen, turnen, zwemmen, paardrijden en natuurlijk met veel muziek. Op zijn elfde speelde Mendelssohn al op hoog niveau viool, altviool, piano en orgel. Dirigeren, dat deed

Loch Awe (links: Felix Mendelssohn/rechts: Kasper Schoneville)

FOTO: OMARA THIJSEN

hij vanaf zijn dertiende, staand op een kistje, omdat hij zo klein van stuk was. Bovendien was Mendelssohn overal even goed in. Alleen schaatsen wilde niet zo goed lukken. Maar dat kwam omdat hij een koukleum was.

GEDETAILLEERDE AQUARELLEN

Hij sprak vloeiend Frans, Engels en Italiaans. Van zijn hand kennen we metrische Duitse vertalingen van Latijnse poëzie. Grieks had ook weinig geheimen voor hem. Hij schreef gedichten, libretto's en massa's oergeestige brieven, die hij vaak illustreerde met zelfgetekende landschapjes. Teken en schilderen is hij zijn hele leven blijven doen. Waarschijnlijk zorgde die activiteit voor wat broodnodige rust in zijn hyperactieve brein. Hij was een pure workaholic en zo'n type dat, ook door zijn vele talenten en zijn perfectionisme, vaak zei: “Laat maar, ik doe het zelf wel even.” Bekijk je zijn tekeningen en schilderijtjes, dan valt het op hoe gedetailleerd die meestal zijn. Alle blaadjes aan de bomen zijn bij wijze van spreken afzonderlijk zichtbaar. Mendelssohn was absoluut geen schilder van het grote gebaar. Tijdens zijn vele bezoeken aan Engeland bewonderde hij bij aristocraten thuis schilderijen van Van Eyck en Titiaan. Maar de toen hypermoderne

vage doeken van Turner riepen bij hem een fysieke afkeer op. Hij noemde ze ‘*gräuliche Schmierereien*’. In zijn korte leven – hij stierf op zijn 38ste – heeft Mendelssohn heel wat afgereisd. Eerst ging dat allemaal tergend langzaam per koets, maar later maakte hij dankbaar gebruik van de vele pas geopende spoorlijnen. Zoals veel jongens van vermogende ouders mocht hij rond zijn twintigste op reis in Europa, om zijn horizon te verbreden en contacten te leggen. Een zogenaamde *Bildungsreise* of *Grand Tour*. Tijdens al die reizen schreef hij talloze, vaak met schetsen geïllustreerde brieven. Ook ging hij er vaak uren voor zitten om gedetailleerde aquarellen van de omgeving te schilderen.

FINANCIËEL ONAFHANKELIJK

Een van de zaken waarmee Mendelssohn al op zijn twintigste voorgoed naam maakte in Duitsland, was het uitvoeren van Bachs *Matthäus-Passion*, die daarvoor tachtig jaar had liggen slapen. Aanleiding tot een Bach-revival die nooit meer is opgehouden. De eerste uitvoering van Bachs monumentale werk – met klarinetten en een vleugel (!) – was meer dan uitverkocht. Dus volgde er al snel een tweede, maar die kon Mendelssohn zelf niet dirigeren, omdat hij een reis naar Engeland had gepland. In Londen werd hij al snel op handen gedragen omwille van zijn fenomenale pianospel en zijn eigen composities, die hij zelf dirigeerde. Hij stond al gauw bekend als ‘*the small fellow with the* »

Paspoort KASPER SCHONE- WILLE

Geboren:

1992, Heerlen

Opleiding:

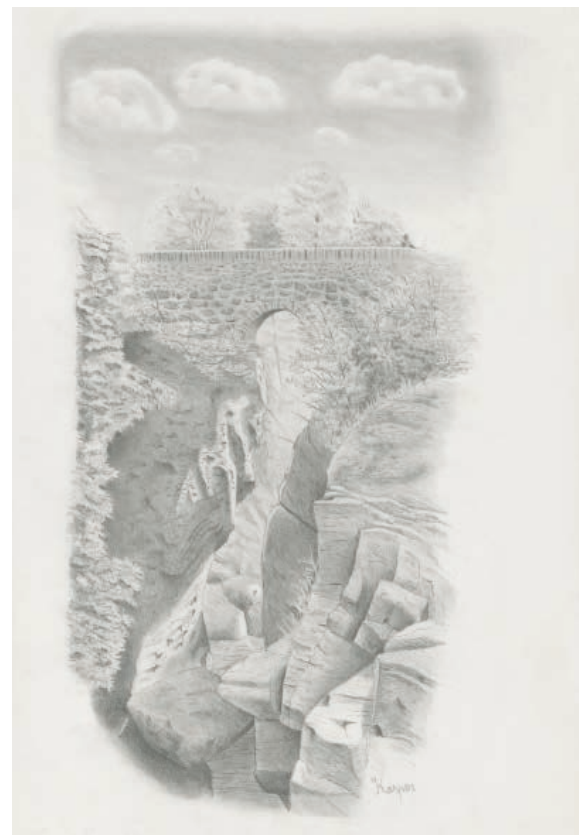
bachelor gehaald in Maastricht in 2015 bij Jeroen Riemsdijk. Master in 2018 in Düsseldorf bij Paolo Giacometti

Carrière: concertteert als pianist in Nederland.

Debuut-cd opgenomen in Kleine Zaal Concertgebouw op recht-snarige vleugel van Chris Maene. Op 5 juli 2021 geïnterviewd door *Podium* op NPO Radio 4 en daar ook livemuziek uitgevoerd

Rumbling Bridge (l: FM/r: KS)

stick', want dirigeren met een stokje was nieuw. Zijn *Eerste symfonie* en de *Midsummer Night's Dream Overture* gingen erin als koek. Mendelssohn schrijft: "Ze hielden pas op met klappen toen ik de zaal uitliep." Wat ook enorm bijdroeg aan zijn populariteit: hij was financieel onafhankelijk. Vader Mendelssohn voorzag hem immers ruim van geld. Hij vroeg dan ook nooit geld voor zijn optredens. Ze noemden hem 'A gentleman, no professor', want musici die ervan moesten leven, behoorden tot het personeel. Dat merkten Mendelssohn en zijn vriend, pianist Ignaz Moscheles, toen ze samen gingen optreden in het huis van een aristocraat. Moscheles, die betaald werd, moest via de achterdeur naar binnen en Mendelssohn werd via de voordeur verwelkomd. Na een druk concertseizoen besloot hij samen met een goede vriend, Karl Klingemann, een wandelvakantie in Schotland

door te brengen. Ze reisden vanuit Londen per koets, waarin je toen dus zo'n veertig uur zat voordat je in Edinburgh aankwam. Zo'n reis was schreeuwend duur, omdat je ook drie nachten in hotels moest doorbrengen. Net voor de eerste spoorlijnen werden geopend, beleefde de postkoets hoogtijdagen. Steeds sneller gingen ze. Ze heetten dan ook Rocket, Comet of Greyhound en de concurrentie was moordend. Bij sommige kreeg je je geld terug als je niet op tijd aankwam. Het fileprobleem bestaat overigens al veel langer dan wij denken: bij Hounslow, destijds aan de rand van Londen, stond een megakoetshuis met 2500 paarden. Mendelssohn raakte diep onder de indruk van het Schotse landschap. Het inspireerde hem uiteindelijk tot het componeren van een paar absolute meesterwerken, zoals de ouverture *Die Hebriden* en de *Derde symfonie, de 'Schotse'*. Mendelssohn was daar ook weer druk aan het schetsen.

Falls of the Braan (l: FM/r: KS)

Ben More (l: FM/r: KS)

EXACTE PLEKKEN

Op dit punt in Mendelssohns levensverhaal wordt het tijd om Kasper Schonewille te introduceren, een jonge Nederlandse pianist. In 2018 studeerde hij af in Düsseldorf met de hoogste onderscheiding. Hij speelde al meerdere malen voor Radio 4. Maar, net als bij Mendelssohn, beperkt zijn talent zich niet tot het pianospel. Schonewille is ook een gepassioneerd tekenaar. Dankzij die combinatie raakte hij waarschijnlijk bovenmatig geïnteresseerd in Mendelssohn. Hij vertelt zelf waar dit allemaal toe leidde: "Ik liep al heel lang na te denken over mijn debuut-cd. En toen ik in Düsseldorf studeerde, kwam ik erachter dat Mendelssohn als *Musikdirektor* daar een paar jaar lang het muziekleven mede heeft bepaald. Ik kreeg een brief van Mendelssohn onder ogen, die hij zelf had geïllustreerd met een tekening van het Düsselddorfer Rathaus, precies zoals het er nu nog staat. Ik ging op zoek naar meer tekeningen van hem en was daar zo van onder de indruk dat ik dacht: dat wil ik ook gaan doen. Zijn muziek fascineerde me bovendien steeds meer. Ik ging op tekenles en dat bleek me heel goed af te gaan. Nooit geweten dat ik dat in me had.

"Het toeval wilde dat mijn vriendin en ik plannen hadden om op vakantie te gaan naar Schotland. Ik wist intussen dat Mendelssohn die streken uitgebreid had bezocht. Langzamerhand raakte ik gefascineerd door Mendelssohns voetreis daar, zijn brieven en de tekeningen die hij ter plekke maakte. En natuurlijk de geniale muziek die hij schreef, geïnspireerd door het Schotse landschap. Mijn vriendin en ik hebben tijdens die vakantie een paar plekken bezocht waar Mendelssohn was geweest. Toen begonnen geleidelijk de contouren zichtbaar te worden van wat ik wilde. Het werd een project. Twee jaar na die vakantie zijn we nog eens teruggegaan en hebben we exact Mendelssohns reis gevolgd. Hij heeft de route precies beschreven in zijn brieven. Daarin heeft hij het ook over de soms barre weersomstandigheden: 'Vandaag hadden we een goede dag. We zijn maar drie keer nat geworden'. We gingen op zoek naar de exacte plekken waar Mendelssohn heeft zitten tekenen, zodat ik dat daar ook kon doen. Dat was niet altijd makkelijk. Soms stond ik met mijn schetsboek in een half moeras aan de oever van een meer. Ik herken het karakter van het landschap vaak in zijn muziek die daar is geboren. Het

gekke is dat ik eigenlijk nooit zoveel had met beeldende kunst. Maar via Mendelssohn zijn er dus echt nieuwe werelden voor me opengegaan. Ik denk er zelfs over om een privéschilderopleiding te gaan volgen. Eindelijk wist ik dus wat ik wilde: een boekje met Mendelssohns tekeningen en de mijne, en achterin mijn cd met muziek die Mendelssohn concipieerde tijdens zijn reis."

FEESTELIJKE PRESENTATIE

"De zoektocht naar de originelen van Mendelssohns tekeningen was soms ingewikkeld", vervolgt Schonewille. "In New York hebben ze er een aantal dat je zo kunt downloaden. Maar veel meer tekeningen liggen in Oxford en daar doen ze moeilijk. Het kostte bovendien best wel wat om toegang tot die archieven te krijgen. Ook daarom ben ik een crowdfundingactie gestart via Voordekunst en heb ik bedrijven aangeschreven of ze misschien wilden meedoen. Tot mijn grote verrassing leverde die actie meer dan tien-duizend euro op. Daardoor kon ik mijn cd opnemen in de Kleine Zaal van het Concertgebouw, op een rechtsnarige vleugel van de Belgische bouwer Chris Maene. Op de cd staan niet alleen werken voor piano, maar ook pianobewerkingen van stukken voor orkest, zijn ouverture *Die Hebriden* en een selectie uit zijn *Derde symfonie*. Er is door de regionale Limburgse tv-zender L1 een documentaire gemaakt over mijn project, die op 24 december wordt uitgezonden. Min of meer gelijktijdig met de feestelijke presentatie van mijn boek." «

Schonewilles debuutalbum wordt op 19 januari gepresenteerd in de LIMBURGzaal van Parkstad Limburg Theaters in Heerlen.

*Felix Mendelssohn in Schotland - zijn reis uit 1829 herbeleefd aan de hand van tekeningen en muziek
Verteld en gespeeld door pianist Kasper Schonewille*